

ПРОБЛЕМИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

О. В. Жарун, кандидат економічних наук
Уманський національний університет садівництва

В статті визначено роль іноземних інвестицій в економіці країни, обумовлено суть та складові інвестиційного клімату. Проаналізовано динаміку обсягу залучених іноземних інвестицій в Україну, обсяг прямих іноземних інвестицій в Україні у розрахунку на одну особу, а також розподіл прямих іноземних інвестицій в Україну за країнами-інвесторами. Виявлено основні чинники, які стримують приплив іноземних інвестицій в Україну. Визначено пріоритетні шляхи вирішення проблем іноземного інвестування.

***Ключові слова:** інвестиційний клімат, іноземні інвестиції, обсяги залучення, проблеми, чинники.*

Постановка проблеми. Важливу роль у розвитку національної економіки будь-якої країни світу відіграють іноземні інвестиції. Україна не є винятком. Із розвитком транснаціональних корпорацій суспільство все більше уваги приділяє питанню їхнього розміщення та освоєння в сучасній економіці. Та не дарма, адже їх розмір, доцільність галузевого й територіального розміщення все сильніше впливають на підвищення економічної активності населення, створення нових робочих місць, а інколи цілих виробничих галузей національного господарства, що в кінцевому варіанті визначає структуру економіки держави та формує її політику. Залучення коштів іноземних інвесторів сприяє активізації інвестиційного процесу, впровадженню нових технологій, використанню передового зарубіжного досвіду, розвитку малого і середнього бізнесу, зростанню інвестиційного потенціалу та ін. Тому дослідження проблем покращення інвестиційного клімату країни є важливим завданням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми залучення іноземних інвестицій впродовж десятиліть досліджуються багатьма вітчизняними науковцями. Вагомий внесок в дослідження проблеми залучення інвестицій зробили Ж.В. Поплавська, В.Г. Поплавський, О.В. Батура, К.В. Комарова. Для визначення поняття інвестиційного клімату було опрацьовано праці науковців, які формували це визначення, а саме В.Г. Федоренко, М.П. Денисенко.

Проте, зважаючи на постійні економічні зміни в країні, потрібно досліджувати підходи, які б дали змогу створити сприятливі інвестиційні умови та підвищити ефективність залучення іноземних інвестицій в економіку України.

Сьогодні особливо гостро стоїть питання залучення коштів в розвиток держави. Незважаючи на складне політичне і економічне становище, Україна залишається інвестиційно привабливою як для країн Європейського Союзу, так і для інших високорозвинутих країн. Сьогодні потрібно більше уваги

звернути на залучення інвестицій в агропромисловий комплекс країни. Для цього необхідно постійно досліджувати і виробляти ефективний механізм залучення іноземних інвестицій в економіку країни.

Мета статті полягає у визначенні сучасних тенденцій руху іноземних інвестицій у національну економіку та пріоритетних шляхів вирішення проблем іноземного інвестування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під інвестиційним кліматом країни розуміємо сукупність економічних, політично-правових, соціальних та інших умов, що створюють підґрунтя для здійснення інвестиційної діяльності як вітчизняними, так і зарубіжними суб'єктами [1]. Окрім того, інвестиційний клімат можна розглядати як багатофакторну систему цілеспрямованих вчинків і дій, яка свідомо формується на державному та регіональному рівнях в інтересах ширшого залучення на конкретну територію додаткових ресурсів як у грошовій, так і в матеріальній формах.

В Україні процес розміщення інвестицій відбувається не без участі держави, принаймні, існує інвестиційне законодавство, яке адаптоване до норм ЄС, та діють 50 міжнародних угод, предметом яких є захист і сприяння інвестиціям, однак це все на теоретичному декларативному рівні [2, с. 118]. На практиці з метою розвитку вітчизняної економіки міжнародні угоди та акти мають стимулювати державний менеджмент по всій його вертикалі до освоєння іноземних інвестицій (акціонерного капіталу транснаціональних корпорацій), як локомотива для розвитку тих галузей, об'єкти яких становлять собою значний нереалізований потенціал розміщення виробничих потужностей та капіталів.

Оскільки серед вітчизняних недоліків іноземного інвестування більшість дослідників та експертів виділяють недосконалість законодавчої бази, проблеми залучення іноземних інвестицій в нашу країну з точки зору одержання короткострокових і довгострокових ефектів для інвесторів та національної економіки доцільно розглядати згідно з етапами формування нормативно-правової бази іноземного інвестування в Україні (табл. 1.). Дані таблиці свідчать, що протягом усього періоду здійснення іноземного інвестування в економіку незалежної України проблеми й недоліки, притаманні цьому процесу, були практично незмінними і цілком відповідають розглянутим експертним оцінкам. Відмінності кожного з етапів стосувалися, головним чином, скасування та відновлення пільгових умов залучення іноземних інвестицій (надання податкових, митних, адміністративних та інших преференцій інвесторам). Це мало істотний вплив на обсяги та динаміку інвестування, і особливо, на одержання довгострокових та короткострокових ефектів [8].

Слід зазначити, що в Україні протягом досліджуваного періоду завжди спостерігалось протиріччя між інтересами приватних іноземних інвесторів та потребами національної економіки. Це підтверджується зниженням інвестиційної привабливості нашої країни та згортанням значного числа інвестиційних проектів на другому та четвертому етапах внаслідок делібералізації умов іноземного інвестування.

1. Основні недоліки та проблеми залучення іноземних інвестицій в Україну*

Етап розвитку іноземного інвестування	Проблеми іноземного інвестування в Україні з точки зору одержання	
	довгострокових ефектів	короткострокових ефектів
<i>Перший (1991-1992 рр.)</i>	Максимальне усунення держави від регулювання інвестиційної діяльності. Зловживання реальних та «псевдо-інвесторів» податковими та дозвільними пільгами, зокрема, у спеціальних (вільних) економічних зонах.	Стихійне використання інструментів заохочення іноземних інвестицій. Нечіткість або відсутність нормативно-правових актів з регулювання багатьох сфер господарської, соціальної, адміністративної та іншої діяльності.
<i>Другий (1993-1996 рр.)</i>	Істотне погіршення інвестиційного клімату.	Часткова делібералізація умов інвестування (скасування раніше визначених законодавством пільгових умов) та погіршення внаслідок цього інвестиційного клімату. Необхідність державної реєстрації інвестицій. Встановлення мінімального розміру інвестицій.
<i>Третій (1997-1999 рр.)</i>	Визнання порушення Україною принципу незворотності закону у часі (стосовно скасування пільг інвесторам на попередньому етапі).	Практично не було.
<i>Четвертий (2000-2008 рр.)</i>	Суперечливий характер більшості прийнятих у цей період нормативно-правових актів (головним чином, Цивільного й Господарського кодексів), що призвело до необхідності внесення до них подальших змін і доповнень. Скасування 50%-го обов'язкового продажу валюти на українському ринку.	Скасування пільг, закріплених попереднім законодавством про іноземні інвестиції. Закріплення національного режиму для валютного та податкового регулювання по відношенню до іноземних інвесторів. Неврегульованість корпоративних відносин в Україні.
	Скасування з 2005 р. пільг, що діяли для іноземних інвесторів в рамках спеціальних (вільних) економічних зон та територій пріоритетного розвитку, що призвело до згорання інвестиційних проектів у СЕЗ, збитків у інвесторів і послаблення позитивного впливу іноземного інвестування на соціально-економічний розвиток регіонів. Згорання або призупинення багатьох інвестиційних проектів внаслідок світової фінансово-економічної кризи.	

П'ятий (2009 р.-до цього часу)	<p>Зниження інвестиційної привабливості України на тлі глобальної фінансової нестабільності та ускладнення організаційно-правових умов ведення бізнесу.</p> <p>Звільнення майнових інвестицій від сплати ввізного мита.</p> <p>Звільнення від податку на прибуток інвестицій, що надходять на територію України як внесок до статутного капіталу українського підприємства.</p> <p>Економічна й політична нестабільність у країні.</p>	<p>Застосування тимчасових інструментів впливу на іноземне інвестування, спрямованих на виведення національної економіки з кризового стану за рахунок посилення вимог до учасників інвестиційної діяльності (реєстрація інвестицій та валютне регулювання).</p> <p>Неможливість, згідно з чинним податковим законодавством, включати деякі види витрат до податкового обліку.</p> <p>Позбавлення новостворених підприємств права на податковий кредит на початку діяльності.</p> <p>Нерівнозначний підхід до застосування ПДВ для окремих галузей.</p>
	<p>Недосконалість умов і порядку реєстрації інвестицій, зокрема, за рахунок внесення у цей процес постійних численних змін.</p> <p>Реєстрація інвестицій, і як наслідок, надання підприємствам відповідних пільг, здійснюються тільки після їх реального внесення та підтвердження цього факту уповноваженим органом.</p> <p>Не закріплено відповідальність за конкретними виконавцями при реалізація інвестиційних проєктів за принципом «єдиного вікна».</p> <p>Відсутність достатнього обсягу фінансування для створення та розвитку мережі дозвільних центрів та активного інформування підприємців про можливості користування цими послугами.</p>	

** Складено на основі дослідження вітчизняного інвестиційного законодавства, наукових, аналітичних та статистичних матеріалів щодо залучення іноземних інвестицій в Україну.*

За тенденціями останніх років можна стверджувати, що обсяг залучених іноземних інвестицій в Україну поступово зростає (табл. 2). За останніх сім років іноземні інвестиції з країн світу в економіку України зросли на 8,3%. Серед основних країн світу лідерами в нарощуванні інвестицій в економіку нашої країни, за цей період являються: Кіпр – 30,4%; Нідерланди - 41,9%; Швейцарія – 71,3%. Найбільше інвестицій з різних країн було направлено в 2013 році і складало на початок 2014 року 57,1 млрд дол. США, що більше в порівнянні з 2010 р на 17 млрд дол. США або на 42,4%. На кінець 2015 р сума інвестицій в порівняно з початком 2014 р скоротилась на 13,7 млрд дол. США або на 24%.

2. Прямі іноземні інвестиції (акціонерний капітал) з країн світу в економіці України (Обсяги прямих інвестицій на 1 січня) млн.дол. США [7]

Країни	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	На 31 грудня 2015
Усього	40053,0	44806,0	50333,9	55296,8	57056,4	45744,8	43371,4
Кіпр	9005,3	10044,9	13355,2	17748,6	18978,5	13707,6	11744,9
Нідерланди	3954,5	4683,3	4898,0	5188,5	5543,7	5219,1	5610,7
Німеччина	6601,9	7083,0	7391,8	6120,9	6202,4	5684,7	5414,3
Російська Федерація	2566,4	3403,2	3600,4	3793,0	3902,8	2715,9	3392,1
Австрія	2605,2	2731,4	3418,8	3402,6	3178,8	2513,6	2402,4
Велика Британія	2307,5	2287,1	2593,4	2553,6	2768,2	2153,4	1852,5
Віргінські Острови	1342,7	1451,5	1666,0	2007,6	2275,9	1988,3	1798,9
Франція	1630,8	2368,1	2260,4	1766,6	1740,9	1615,0	1528,1
Швейцарія	796,4	862,3	947,7	1105,9	1351,0	1391,5	1364,2
Італія	982,0	980,6	975,1	1027,6	1210,2	997,1	972,4
Польща	866,7	932,8	854,1	917,0	839,5	828,3	785,9
США	1309,1	1158,1	1000,7	1013,9	934,7	701,6	698,9
Угорщина	711,5	700,5	681,4	685,8	685,9	593,2	625,4
Беліз	120,0	139,7	159,7	852,0	1026,6	652,5	547,2
Інші країни	5253,0	5979,5	6531,2	7113,2	6417,3	4983,0	4633,5

Серед лідерів країн світу, які направляють інвестиції в економіку України, за останніх сім років, провідне місце в структурі надходжень щорічно займають: Кіпр (22,5 – 33,3%); Нідерланди (9,4- 12,9%) ; Німеччина (10,9- 16,5%). Але на кінець 2015 року, від Німеччини суми надходжень прямих інвестицій в порівнянні з 2012 роком скоротились майже на 2 млрд дол. США або на 26,8%. Якщо до 2014 р суми прямих іноземних інвестицій щорічно зростали, то в останні роки помітна тенденція їх скорочення.

Одночасно з України поступають прямі інвестиції в інші країни світу, сума яких за період 2010 – 2015 роки майже не змінюється і складає 6,2 – 6,9 млрд дол. США, (табл. 3). Інвестиції з України в основному направленні на Кіпр, що становить 91,9- 93,7 % від загальної суми або 5,8 - 6,3 млрд дол. США. Незначні інвестиції направляться в Російську Федерацію, Латвію та інші країни світу.

Іноземні інвестиції в основному сконцентровані на розвитку промисловості (на кінець 2012р - 31,5%, а 2015р – 30,6%), а також фінансової та страхової діяльності (2012р – 29,0%, а 2015р - 27,3%) від загальної суми їх надходжень. Інвестиції в сільське, лісове та рибне господарства незначні і склали на кінець 2015 року всього 1,1% від загальної їх суми в економіці України. При цьому вони скоротились в 2015 р. тільки в порівнянні із 2012р. із 800,7 до 500,6 млн дол. США.

3. Прямі інвестиції (акціонерний капітал) з України в економіці країн світу(Обсяги прямих інвестицій на1 січня) млн.дол. США[7]

Країни	2010р.	2011р.	2012р.	2013р.	2014р.	2015р.	На 31.12. 2015р.
Усього	6226,3	6868,3	6899,7	6483,3	6597,4	6350,6	6210,0
Кіпр	5778,5	6342,5	6342,1	5811,0	5818,5	5819,5	5817,6
Російська Федерація	166,1	190,3	236,6	292,6	377,9	196,4	122,8
Латвія	31,9	87,9	80,4	95,5	98,6	85,0	69,8
Віргінські Острови (Брит.)	20,8	25,8	25,8	25,8	25,8	25,8	51,3
Польща	49,4	49,1	48,2	54,2	56,4	53,4	50,1

Отриманні прямі іноземні інвестиції в першу чергу мають бути направлені на інноваційний розвиток всіх галузей економіки України, а особлива аграрного її сектору. Так як нині кожен третій долар у країну приносить агроекспорт, кожен п'ятий українець працює в АПК, галузь дає значний внесок у ВВП.

Висновки. Україна залишається привабливою для іноземних інвестицій, проте є недостатньо інтегрованою у світове господарство. Тому порушення стабільності на зовнішніх ринках позначається на внутрішніх процесах.

Основними чинниками, що стримують приплив іноземних інвестицій в Україну, є [3, с. 220]:

- недостатня ефективність законодавства в частині захисту прав приватних інвесторів;
- недосконалість механізму реалізації наявних нормативних актів;
- неточність податкового регулювання і його непередбачуваність;
- дефіцит ефективної інфраструктури для іноземного підприємництва.

Найвагомішою і найважливішою проблемою надходження іноземних інвестицій в Україну є нестабільна політична ситуація, а також криза в економіці країни.

Література:

1. Герзанич В. М. Основні недоліки та проблеми залучення іноземних інвестицій в Україні // Ефективна економіка : електр. наук. фах. вид. 2014. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/n=4&y=2014>.
2. Данілов О. Д. Структура інвестицій, інновацій та випуску промислової продукції в Україні // Фінанси України. 2008. № 5 (150). С. 115–123.
3. Козик В. В. Чинники інвестиційного процесу// Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2002. № 5. С. 219–223.
4. Інвестиційний клімат: теорія і практика : монографія / М. Д. Лесечко

та ін., Укр. Акад. держ. упр. при Президентові України. Львів. філ. Львів: ЛФ УАДУ, 2001. 166 с.

5. Музиченко А. С. Інвестиції як чинник модернізації економіки // Фінанси України. 2014. № 3. С. 6–10.

6. Филюк Г. М. Інвестиційна складова в інноваційній системі України// Банківська справа. 2008. № 1(79). С. 43–51.

7. Сайт Державної служби статистики України. — URL : www.ukrstat.gov.ua.

8. Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності України : стат. зб. К./Державна служба статистики України, 2014. 51 с.

References

1. Herzanych V.M. (2014). Main disadvantages and problems of attracting foreign investment to Ukraine. *Efficient Economy: electric. Science. profession. kind*. Accessed at <http://www.economy.nayka.com.ua/n=4&y=2014> (in Ukrainian).

2. Danilov A.D. Structure investment, innovation and industrial output in Ukraine. *Finance of Ukraine*, 2008, no. 5(150), pp.115-123(in Ukrainian).

3. Kozik V. Factors investment process. *Proceedings of the National University "Lviv Polytechnic"*, 2002. no. 5, pp. 219-223(in Ukrainian).

4. Lesechko M.D. Investment Climate: Theory and Practice: *Monograph. Lviv*, 2001. 166 p.(in Ukrainian).

5. Muzichenko A. Investments as a factor of economic modernization. *Finance of Ukraine*. 2014. no. 3, pp. 6-10(in Ukrainian).

6. Fylyuk G.M. Investment component in the innovation system of Ukraine. *Banking*. 2008. no. 1(79). pp. 43-51(in Ukrainian).

7. Site State Statistics Service of Ukraine. Accessed at <http://www.ukrstat.gov.ua>.

8. Investments of foreign economic activity Ukraine, stat. Coll.Kyiv: State Statistics Service of Ukraine, 2014. 51 p. (in Ukrainian).

Одержано 20.04.2017

Аннотація

Жарун Е. В.

Проблеми привлечения иностранных инвестиций

В статье определена роль иностранных инвестиций в экономике страны, обусловлены суть и составляющие инвестиционного климата. Сегодня особенно остро стоит вопрос привлечения средств в развитие государства. Несмотря на сложное политическое и экономическое положение, Украина остается инвестиционно привлекательной как для стран Европейского Союза, так и для других высокоразвитых стран. Сегодня нужно больше внимания обратить на привлечение инвестиций в агропромышленный комплекс страны. Для этого необходимо постоянно исследовать и производить эффективный механизм привлечения иностранных инвестиций в экономику страны.

Цель статьи заключается в определении современных тенденций движения иностранных инвестиций в национальную экономику и приоритетных путей решения проблем иностранного инвестирования.

В Украине процесс размещения инвестиций происходит не без участия

государства, по крайней мере, существует инвестиционное законодательство, которое адаптировано к нормам ЕС, и действуют 50 международных соглашений, предметом которых является защита и содействие инвестициям, однако это все теоретически декларативном уровне. На практике с целью развития отечественной экономики международные соглашения и акты должны стимулировать государственный менеджмент по всей его вертикали к освоению иностранных инвестиций (акционерного капитала транснациональных корпораций), как локомотива для развития тех отраслей, объекты которых составляют собой значительный нереализованный потенциал размещения производственных мощностей и капиталов.

За последние семь лет иностранные инвестиции из стран мира в экономику Украины выросли на 8,3%. Среди основных стран мира лидерами в наращивании инвестиций в экономику нашей страны, за этот период являются: Кипр - 30,4%; Нидерланды - 41,9%; Швейцария - 71,3%. Больше всего инвестиций из различных стран были направлены в 2013 году и составляло на начало 2014 г. 57,1 млрд.долл. США, что больше по сравнению с 2010 г. на 17 млрд.долл. США или на 42,4%. На конец 2015 г. сумма инвестиций в сравнении с началом 2014 г. сократилась на 13,7 млрд. долл. США или на 24%.

Украина остается привлекательной для иностранных инвестиций, однако недостаточно интегрированной в мировое хозяйство. Поэтому нарушение стабильности на внешних рынках сказывается на внутренних процессах.

Ключевые слова: инвестиционный климат, иностранные инвестиции, объемы привлечения, проблемы, факторы.

Annotation

Zharun E.

Problems of attracting foreign investments

The article defines the role of foreign investments in the country's economy, determines the essence and components of the investment climate. Today, the issue of raising funds for the development of the state is especially acute. Despite the difficult political and economic situation, Ukraine remains an attractive investment both for the countries of the European Union and for other highly developed countries. Today, more attention should be paid to attracting investment in the country's agro-industrial complex. To do this, it is necessary to constantly explore and produce an effective mechanism for attracting foreign investment into the country's economy.

The purpose of the article is to identify current trends in the movement of foreign investment in the national economy and priority ways to address the problems of foreign investment.

In Ukraine, the process of allocating investments is not without the participation of the state, at least there is an investment legislation that is adapted to EU norms, and there are 50 international agreements, the subject of which is the protection and promotion of investments, but this is all theoretically declarative.

In practice, in order to develop the domestic economy, international agreements and acts should stimulate public management along its entire vertical axis to develop foreign investment (the share capital of transnational corporations) as a locomotive for the development of those industries whose facilities constitute a significant unrealized potential for locating production capacities and capitals.

Over the past seven years, foreign investment from the countries of the world in the economy of Ukraine increased by 8.3%. Among the world's leading countries, the leaders in increasing investment in the economy of our country during this period are: Cyprus - 30.4%; The Netherlands - 41.9%; Switzerland - 71.3%. Most of all investments from various countries were sent in 2013 and amounted to 57.1 billion dollars by the beginning of 2014. The US, which is more than in 2010 by \$ 17 billion or 42.4%. At the end of 2015, the amount of investment

compared to early 2014 decreased by \$ 13.7 billion or 24%.

Ukraine remains attractive for foreign investment, but not sufficiently integrated into the world economy. Therefore, the violation of stability in external markets affects internal processes.

Key words: *investment climate, foreign investment, attracting volumes, issues, factors.*

УДК 631.893:631.874.2

МЕХАНІЗМ УДОСКОНАЛЕННЯ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

С. М. Колотуха, кандидат економічних наук

В. П. Бечко, кандидат економічних наук

К. М. Мельник, кандидат економічних наук

Уманський національний університет садівництва

Розглядаються проблеми розвитку кредитних відносин банківського сектору та сільськогосподарських товаровиробників у нових умовах господарювання. Вносяться пропозиції щодо активізації інвестиційного процесу та запровадження нових в аграрній галузі.

Ключові слова: *ссільськогосподарські товаровиробники, кредит, кредитні зобов'язання, застава, пільгове кредитування, лізинг, факторинг.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах господарювання підвищується потреба сільськогосподарських підприємств у зовнішніх джерелах фінансування своєї діяльності. При цьому дуже важливим є дотримання оптимальної структури капіталу підприємства, адже від цього значною мірою залежить його фінансова стійкість та кредитоспроможність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання фінансово-кредитного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників, як теоретичного, так і практичного спрямування розглядаються у працях багатьох науковців, зокрема, таких вчених-економістів як О.В. Гривківська [2], О.Є. Гудзь [3,4], М.Я. Дем'яненко [4], С.М. Колотуха [6,7], К.А. Олійник [8], П.Т. Саблук [5], П.А. Стецюк [11,12], О.О. Супрун [13,14], Н.С. Танклевська [14], З.Б. Янченко [15] та інших.

Проте в умовах ринку і розвитку різних форм господарювання багато аспектів цієї важливої проблеми вимагають подальших поглиблених досліджень з метою пошуку шляхів удосконалення фінансово - кредитного механізму.

Методика досліджень. У статті використано такі методи дослідження; абстрактно-логічний, економіко – статистичний, порівняння, монографічний, табличний, графічний, наукового узагальнення.

Результати досліджень. З метою проведення аналізу стану кредитного забезпечення ВАТ «Шубиноставське» проаналізуємо динаміку активів підприємства та джерел утворення активів (пасиви) підприємства, щоб визначити